

ศักยภาพของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครราชสีมา Potentials of Sustainable Integrated Tourism Development in Nakhonratchasima Province

◆ ปรายดา พรหมเสน

นิสิตปริญญาเอก สาขาการจัดการการท่องเที่ยวและโรงแรม วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา

Praita Promsen

Ph.D. Candidate, Tourism and Hotel Management, College of Management

Bangkok-University of Phayao, E-mail: praita.p@nrru.ac.th

◆ พยอมน ธรรมบุตร

รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาการจัดการการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยพะเยา

Payom Dhamabutra

Associate Professor, Ph.D., Tourism and Hotel Management, University of Phayao,

E-mail: payom.dh@up.ac.th

◆ เสรี วงษ์มณฑา

รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาการจัดการการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยพะเยา

Seri Wongmonta

Associate Professor, Ph.D., Tourism and Hotel Management, University of Phayao,

E-mail: seri.wo@up.ac.th

◆ กาญจน์ภา พงศ์พนรัตน์ เชี่ยวชาญ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ผู้อำนวยการหลักสูตรนวัตกรรมบริการ (นานาชาติ) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Kannapa Pongponrat Chieochan

Assistant Professor, Ph.D., Director of Service Innovation Program (International

Program) Thammasat University, E-mail: kannapap@hotmail.com

Received: February 11, 2022; Revised: April 27, 2022; Accepted: July 1, 2022

Abstract

The research aimed to 1) conduct Tourism Resource audit in Nakhonratchasima Province, 2) to analyze the internal and external environment of sustainable tourism development in this area, 3) and to find the potentials of sustainable integrated tourism development of this province. This research used qualitative research method, using these research instruments : community study checklists, tourism resource audit form and indepth-interview form with 32 key informants divided into four groups. The results showed

that outstanding natural attractions are Khao Yai National Park and Wang Nam Khiao ; Cultural attractions are Phimai Historical Park and Thao Suranaree Monument; Events are Phimai Festival and BBQ Korat Festival; Activities are trekking and agrotourism activities; Services are public transportation, accommodations, and restaurants. The results from internal and external context study showed that strength: Nakhonratchasima province is an attractive location for tourists; Weakness: lack of marketing plan, and lack of destination management system; Opportunity: it is the center and gate way for tourism in several and logistic; and threat: world and national academic regression, styles and tastes of tourists which continually change. There are diversities of natural attractions in natural resource competency. Competency of sustainable resource management can be defined by explicit integration tourism strategic plan. For community participatory competency, residents can participate in natural and cultural resources conservation. Competency of learning activity creation can be suitably created to touch the aims of tourism area.

Keywords: The competency of tourism development, Integration tourism, Sustainable tourism

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสำรวจและตรวจสอบทรัพยากรท่องเที่ยวในจังหวัดนครราชสีมา 2) เพื่อวิเคราะห์ SWOT และ TOWS ของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และ 3) เพื่อหาศักยภาพของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน การวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ใช้เครื่องมือ คือการตรวจสอบชุมชนศึกษา แบบตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยว แบบสัมภาษณ์เชิงลึก มีกลุ่มตัวอย่าง 4 กลุ่ม จำนวน 32 คน ผลการวิจัยพบว่าทรัพยากรท่องเที่ยวที่โดดเด่นด้านธรรมชาติ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ วนังน้ำเขียว ด้านวัฒนธรรม ได้แก่ อุทยานประวัติศาสตร์พิมาย อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี ด้านมหรหรรพ์ ได้แก่ เทศกาลเที่ยวพิมาย เทศกาลอาหารปิ้งย่างโคราช ด้านกิจกรรม ได้แก่ เดินป่า ท่องเที่ยวเชิงเกษตร และด้านบริการ ได้แก่ ระบบขนส่งสาธารณะ ที่พัก ร้านอาหาร ผลการศึกษาสภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอก จุดแข็ง คือ มีสภาพภูมิอากาศและที่ตั้งเหมาะสมกับการท่องเที่ยว จุดอ่อนไม่มีแผนการตลาด ไม่มีระบบการจัดการจุดหมายปลายทาง โอกาสเป็นศูนย์กลางและเป็นประตูสู่การท่องเที่ยวกระจายออกทุกทิศทางด้านโลจิสติกส์ และอุปสรรคจากเศรษฐกิจโลกและประเทศกำลังถดถอย นักท่องเที่ยวมีรูปแบบและรสนิยมในการท่องเที่ยวเปลี่ยนไป ศักยภาพด้านทรัพยากรท่องเที่ยวของพื้นที่มีความหลากหลายของธรรมชาติ ศักยภาพด้านการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน สามารถกำหนดแผนยุทธศาสตร์แบบบูรณาการการท่องเที่ยวที่ชัดเจน ศักยภาพด้านการมีส่วนร่วมชุมชนและผู้มีส่วนร่วมในด้าน

การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ศักยภาพด้านการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้สามารถสร้างกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับพื้นที่

คำสำคัญ: ศักยภาพของการพัฒนาการท่องเที่ยว; การท่องเที่ยวแบบบูรณาการ; การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
บทนำ

อุตสาหกรรมท่องเที่ยว เป็นอุตสาหกรรมหลักที่สำคัญของโลกมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว และมีแนวโน้มของการเพิ่มขึ้นของจำนวนนักท่องเที่ยวทั่วโลก โดยองค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ (United Nations World Tourism Organization: UNWTO) ได้คาดการณ์ไว้ว่าปีพ.ศ.2563 จะมีนักท่องเที่ยวทั่วโลกถึง 1,600ล้านคน และในปี พ.ศ.2573 จำนวนนักท่องเที่ยวจะเพิ่มขึ้นมากถึง 1,800 ล้านคน (UNWTO, 2017) อุตสาหกรรมท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก นอกจากจะก่อให้เกิดทั้งรายได้ในจำนวนมากแล้ว ยังส่งผลต่อการจ้างงาน และสร้างอาชีพอีกด้วย ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากจำนวนนักท่องเที่ยวที่มีการเดินทางทั่วโลก

ประเทศไทยมีอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจมวลรวมของประเทศและนำเงินตราต่างประเทศเข้ามาพัฒนาประเทศอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามการแพร่ขยายของการท่องเที่ยวนี้ ก็อาจรุกรานเข้าไปในพื้นที่เปราะบางอันห่างไกลทั่วทุกมุมโลก ซึ่งอาจก่อให้เกิดความกดดันต่อสิ่งแวดล้อมทั่วโลก และต่อชุมชนเจ้าของพื้นที่ กล่าวคือการเติบโตของการท่องเที่ยวแบบไร้ข้อจำกัดอาจนำไปสู่ผลกระทบด้านเศรษฐกิจในเชิงบวก แต่ก่อให้เกิดผลกระทบในเชิงลบอย่างมากหลายด้านทั้งในด้านธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม (UNWTO, 2017) ดังนั้น องค์การสหประชาชาติ (UN) จึงได้ประกาศ Agenda 2030 (Transforming our world: the 2030 agenda for sustainable development) ว่าด้วยเรื่องของการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทำให้การท่องเที่ยวในศตวรรษที่ 21 จำเป็นใส่ใจต่อผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น มีการกำหนดมาตรการเร่งด่วนเพื่อพัฒนาตนเองไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 4 ประการ กล่าวคือมีการวางแผน และการจัดการความเติบโตของการพัฒนาการท่องเที่ยวในลักษณะที่จะลดผลกระทบให้น้อยที่สุด สามารถดึงดูดให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวหาทางพัฒนาวิธีการใหม่ ๆ ที่จะปฏิบัติงานในการท่องเที่ยวให้มีกองทุนเพื่อสร้างความยั่งยืนโดยภาครัฐ และภาคเอกชนต้องร่วมกันเป็นหุ้นส่วนในการดำเนินงานในภาพรวมอยู่ในกรอบของหลักการของเศรษฐกิจเชิงอนุรักษ์

การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน จึงเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยจำเป็นต้องมีการศึกษาบริบทเชิงพื้นที่เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับกรอบยุทธศาสตร์เพื่อความยั่งยืน โดยจำเป็นต้องมีเสาหลัก 4 ด้าน คือด้านเศรษฐกิจยั่งยืน ด้านสิ่งแวดล้อมยั่งยืน ด้านสังคมยั่งยืน และด้านวัฒนธรรมยั่งยืน ซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมของการพัฒนาจิตใจที่ยั่งยืน โดยโลกตะวันตกจะต้องปรับเปลี่ยนจากกระบวนทัศน์เชิงวิทยาศาสตร์มาสู่กระบวนทัศน์เชิงอนุรักษ์ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวประเทศต่างๆ จึงจำเป็นต้องมีการวางแผนยุทธศาสตร์ของการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งจะค่อย ๆ เคลื่อนเข้าสู่เศรษฐกิจแบบองค์ความรู้ (Dhamabutra, 2017) โดยจังหวัดนครราชสีมาได้มีการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัด

ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2561-พ.ศ. 2565) แต่จากแผนดังกล่าว ยังคงขาดแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนที่เป็นตัวขับเคลื่อนการท่องเที่ยวของจังหวัดให้มีการพัฒนาภายใต้ความยั่งยืนและแก้ปัญหาด้านการท่องเที่ยวที่จังหวัดนครราชสีมายังประสบอยู่ ประกอบกับปี พ.ศ.2563 ได้เกิดการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ซึ่งส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเกิดการตระหนักถึงการสร้างแผนยุทธศาสตร์ของจังหวัดนครราชสีมาโดยเริ่มจากการค้นหาศักยภาพเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวแบบบูรณาการที่สามารถปรับเปลี่ยนไปเพื่อรองรับและป้องกันกับสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นโดยไม่คาดฝันเช่นนี้ ผู้วิจัยจึงดำเนินการตรวจสอบศักยภาพของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครราชสีมา เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนยุทธศาสตร์แบบบูรณาการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดนครราชสีมา จากการบูรณาการการดำเนินการของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาชน และนักท่องเที่ยวที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการดำเนินการวางแผนยุทธศาสตร์นี้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสำรวจและตรวจสอบทรัพยากรท่องเที่ยวในจังหวัดนครราชสีมา
2. เพื่อวิเคราะห์ SWOT และ TOWS ของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
3. เพื่อหาศักยภาพของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยลงพื้นที่ทำการศึกษา และเก็บข้อมูลในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา เนื่องจากจังหวัดนครราชสีมาได้มีการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2561-พ.ศ. 2565) แต่จากแผนดังกล่าว ยังคงขาดแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนที่เป็นตัวขับเคลื่อนการท่องเที่ยวของจังหวัด ผู้วิจัยจึงกำหนดพื้นที่ศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา เพื่อวางแผนพัฒนายุทธศาสตร์การท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนต่อไป

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาศักยภาพของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครราชสีมา โดยศึกษาบริบทพื้นที่ด้วยเครื่องมือเชิงคุณภาพ ได้แก่การตรวจสอบชุมชนศึกษา (Community study) แบบตรวจสอบทรัพยากรท่องเที่ยว (Tourism Resource Audit) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และทำการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน สภาพแวดล้อมภายนอก โอกาสและอุปสรรค (SWOT Analysis) เพื่อหาศักยภาพของพื้นที่ในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครราชสีมา

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) (McMillan and Schumacher, 1997, หน้า 534) จำนวน 32 คน เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่แท้จริงจากตัวแทนความคิดเห็นของทุกภาคส่วนในพื้นที่วิจัย โดยแบ่งประชากรและกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน

ประชาชน และนักท่องเที่ยว ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก 4 กลุ่ม จำนวน 32 คน ดังต่อไปนี้ ภาครัฐ จำนวน 8 คน ภาคเอกชน จำนวน 8 คน ประชาชน จำนวน 8 คน และนักท่องเที่ยว จำนวน 8 คน

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน คือ เป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายโดยต้องเป็นการจัดการที่ยั่งยืนและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เพื่อสนองตอบความต้องการของคนยุคปัจจุบันและมีทรัพยากรเหลือไว้ใช้ในยุคนต่อไปได้ใช้เพื่อสนองตอบความต้องการได้เช่นกัน จากกระแสความคิดในการที่จะปรับกระบวนการและวิสัยทัศน์ของการท่องเที่ยวรวมทั้งมีการเรียกร้องให้มีการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวได้ทวีความรุนแรงและต่อเนื่องมากขึ้น มีการโจมตีการท่องเที่ยวมากขึ้นว่าเป็นอุตสาหกรรมที่ก่อผลเสียต่อสภาพแวดล้อมทั้งของแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมและชุมชนเป็นเหตุให้มีการจัดประชุมนานาชาติด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาแบบยั่งยืนขึ้นที่เมืองแวนคูเวอร์ประเทศแคนาดา หรือที่เรียกกันว่า Globe' 90 Conference (UN, 2015) การประชุมในครั้งนี้ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาแบบยั่งยืนที่จะเชื่อมโยงไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จากผลการประชุมในครั้งนั้นได้ให้คำจำกัดความของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนไว้ว่า “เป็นการพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้ที่เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบันในขณะเดียวกันก็ปกป้องและสงวนรักษาโอกาสต่าง ๆ ของอนุชนรุ่นหลังจึงมีความหลายรวมถึงการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจสังคมและสุนทรียภาพพร้อมกับรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม”

สรุปได้ว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน คือ การพัฒนาการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นให้ความสำคัญด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งในด้านสังคมเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม โดยการคำนึงถึงความสมดุลอย่างยั่งยืนระหว่างการพัฒนาและขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่นั้น ๆ รวมถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมและมีรายได้เข้าสู่ชุมชนท้องถิ่นแต่ยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีไว้ได้มีการศึกษาและวางแผนเพื่อส่งเสริมให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมอย่างคุ้มค่าและยาวนานที่สุด

2. แนวคิดด้านการวางแผนยุทธศาสตร์ท่องเที่ยว

แนวคิดด้านการวางแผนยุทธศาสตร์ (Strategic Planning) เป็นการวางแผนที่นำมาใช้เพื่อกำหนดแผนการทำงานด้านต่าง ๆ ในระยะยาวอย่างสอดคล้องกับสถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมโดยให้ความสำคัญกับการก้าวไปในอนาคต มีการพิจารณาความสามารถขององค์กรและวิเคราะห์ปัจจัยที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบต่อองค์กรในอนาคต เพื่อบอกทิศทางการทำงานและแนวทางปฏิบัติที่จะบรรลุตามเป้าหมายต่าง ๆ ที่ได้กำหนดไว้

Dhamabutra (2017) ให้แนวคิดกระบวนการวางแผนยุทธศาสตร์ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาชุมชน (Community Study)

ขั้นตอนที่ 2 การตรวจสอบทรัพยากรท่องเที่ยวของพื้นที่ศึกษา (Tourism Resource Audit) + การตรวจสอบผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีอยู่ ด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และจิตใจ + การท่องเที่ยวของชุมชนในด้านการตลาด ย้อนหลังประมาณ 3 – 5 ปี

ขั้นตอนที่ 3 นำผลการศึกษาชุมชนและผลการตรวจสอบทรัพยากรท่องเที่ยวมาวิเคราะห์ในขั้นต่อไป

ขั้นตอนที่ 4 การตรวจสอบสภาพแวดล้อมภายในของชุมชน (Internal Environment) เพื่อกำหนดจุดแข็ง (Strength) และจุดอ่อนของชุมชน (Weakness) ในปัจจุบัน

ขั้นตอนที่ 5 การตรวจสอบสภาพแวดล้อมภายนอกองค์กรในอนาคตองค์กรหรือชุมชนจะมีโอกาส (Opportunities) ที่จะพัฒนาให้โดดเด่นได้อย่างไร โดยจะมีใคร / อะไร / สถานการณ์ / โอกาสอะไรมาเอื้ออำนวยให้ชุมชนได้พัฒนาก้าวหน้าไปในอนาคต หรือใคร / อะไร / สถานการณ์ใด / จะนำภัยคุกคามมาขัดขวาง การพัฒนาของชุมชนในลักษณะใดในอนาคต (Threats) จากภายนอกชุมชนโดยรอบและโดยรวม (External Environment)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงอ้างอิงกระบวนการพัฒนาดังกล่าวมาเป็นต้นแบบในการพัฒนาการศึกษายภาพการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครราชสีมา โดยใช้กระบวนการศึกษาวิจัยจากเอกสารที่เกี่ยวข้องและการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยเครื่องมือในการวิจัยร่วมกับการสนทนากลุ่ม (Focus Group Interview) และการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก ด้วยเทคนิค SWOT Analysis และรูปแบบสภาพแวดล้อมมหภาค (Macro Environment) รวมทั้งการประชุมอภิปรายกลุ่ม (Focus Group Discussion) และผลการประเมินร่างยุทธศาสตร์จากผู้ทรงคุณวุฒิทำให้อุทธศาสตร์นี้ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ วิสัยทัศน์ พันธกิจ ประเด็นยุทธศาสตร์เป้าประสงค์ตัวชี้วัดกลยุทธ์

3. แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วม

Dhamabutra (2017) ได้ให้ความหมาย การปฏิบัติการการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ว่าเป็นการเรียนรู้และแสวงหาความรู้จากประสบการณ์ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนร่วมในการวิจัย คือ กลุ่มชาวบ้านผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย นักปกครอง องค์กรบริหารส่วนตำบล ผู้วิจัย ภาคเอกชน นักท่องเที่ยว เป้าหมายของ PAR คือ การค้นหาความรู้พื้นบ้านที่ใช้กันแพร่หลาย การส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างวัฒนธรรม การสร้างดุลยภาพระหว่างวิทยาศาสตร์ ความรู้ของวิชาการและความรู้พื้นฐาน ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องใน PAR ยอมรับในความไม่เท่าเทียมกันของภาวะเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมที่หลากหลาย ศึกษาแนวทางการแก้ปัญหา และการพัฒนาที่เน้นประโยชน์แก่ชุมชนด้วยการให้ชุมชนคิดเอง ตัดสินใจเอง ลงมือทำเอง ประเมินผลงานของตนเองอย่างเป็นรูปธรรม สนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน โดยมีหลักการทำงาน ได้แก่ การสำรวจทรัพยากรในชุมชน ซึ่งรวมทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรวัฒนธรรม ทรัพยากรมนุษย์ สภาพภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม บริการของหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อร่วมกันวางแผนยุทธศาสตร์แผนปฏิบัติการกลุ่มโครงการในการพัฒนาอย่างยั่งยืน มีการดำเนินการและร่วมมือจาก

ทุกภาคส่วนตามแผนอย่างเป็นระบบ มีการร่วมกันรับผิดชอบต่อการเปลี่ยนแปลงในชุมชน PAR เป็นรูปแบบการวิจัยที่ประกอบด้วยกระบวนการศึกษาค้นคว้าทางสังคม ซึ่งนักวิจัยต้องให้ความสำคัญและเคารพต่อภูมิปัญญาชาวบ้าน รวมทั้งการยอมรับต่อกระบวนการสังคมและกระบวนการสร้างสรรค์ความรู้ที่มีรากฐานมาจากวัฒนธรรมที่แตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่น

การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนั้น จำเป็นต้องใช้กระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาชนและนักท่องเที่ยว รวมถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบบูรณาการที่ยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. รายการตรวจสอบเพื่อศึกษาชุมชน (Community Study Checklist) ประกอบด้วยข้อมูลกายภาพ ได้แก่ ที่ตั้ง การเข้าถึง ข้อมูลภูมิศาสตร์ ได้แก่ ลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ เป็นต้น ข้อมูลด้านสังคม ได้แก่ ประวัติความเป็นมาของพื้นที่ จำนวนประชากร ความเชื่อ ศาสนา เป็นต้น

2. รายการตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยว (Tourism Resource Audit) ประกอบด้วย การตรวจสอบประเภทของทรัพยากร และชนิดของทรัพยากร รายการทรัพยากรการท่องเที่ยวในด้าน ทรัพยากรธรรมชาติ ด้านทรัพยากรวัฒนธรรม ทรัพยากรด้านมหรสพ เทศกาลและประเพณี ด้านทรัพยากรกิจกรรม และข้อมูลด้านบริการ การต้อนรับ และข้อมูลด้านบริการ การต้อนรับ รายการทรัพยากรบริการด้านที่พักแรม และด้านอาหาร และการประเมินคุณภาพ ความโดดเด่น และศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยว

3. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้นำเสนอการศึกษาเอกสาร แนวคิด หลักการ และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วยประเด็นคำถามที่สำคัญ ดังนี้ ทรัพยากรท่องเที่ยวที่โดดเด่นของจังหวัดนครราชสีมา จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค ในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครราชสีมา ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

4. การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) ผู้วิจัยได้ร่วมประชุมกลุ่มย่อยกับตัวแทนภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาชน ด้วยประเด็นคำถามที่สำคัญ ดังนี้ ทรัพยากรท่องเที่ยวที่โดดเด่นของจังหวัดนครราชสีมา จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค และ TOWS Matrix ในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครราชสีมา ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

วิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ

1. การเก็บรวบรวมเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามความมุ่งหมายของการวิจัย ผู้วิจัยใช้วิธีวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ด้วยตนเอง

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากงานภาคสนาม (Field Study) ผู้วิจัยไปดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้ การสำรวจ (Survey) ผู้วิจัยต้องการสำรวจรายการศึกษาชุมชน และรายการตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในจังหวัดนครราชสีมา การสัมภาษณ์ (Interview) ผู้วิจัยขอสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) โดยเลือกแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 32 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยผู้วิจัยทำการสังเกตแบบมีส่วนร่วม มีการทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน โดยการสังเกต ชักถาม และการจดบันทึก (Chantavanich, 2011) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ผู้วิจัยเป็นผู้แนะนำองค์ความรู้การใช้การประชุมกลุ่มย่อยเป็นเครื่องมือให้แก่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้แทนภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาชน และนักท่องเที่ยว ทั้งระดับผู้บริหาร และระดับผู้ปฏิบัติการในพื้นที่แสดงความคิดเห็นร่วมกัน (Consensus) เกี่ยวกับทรัพยากรที่โดดเด่น วิเคราะห์ SWOT และ TOWS

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

1. วิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ ถ้อยคำ ประโยค หรือใจความที่ปรากฏในบทสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา จัดความสำคัญ จัดกลุ่มของเนื้อหา รวมถึงการวิเคราะห์ จำแนก และสรุปประเด็นสำคัญ (Lincharearn, 2011)

2. ผู้วิจัยใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) โดยการตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งที่มาของข้อมูลในด้าน เวลา สถานที่ และบุคคล เพื่อพิจารณาว่า ข้อมูลที่ต่างเวลา ต่างสถานที่ และผู้ให้ข้อมูลต่างคนยังได้ข้อมูลที่มีเนื้อหาสอดคล้องกัน ซึ่งผลของข้อมูลที่เก็บรวบรวมด้วยวิธีแบบสามเส้าทำให้ได้ข้อค้นพบที่เหมือนกัน แสดงให้เห็นว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มามีความถูกต้อง (Chantavanich, 2011) ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 กลุ่ม มาทำการวิเคราะห์ และสรุปเป็นหมวดหมู่ในแต่ละหัวข้อตามวัตถุประสงค์การวิจัย และผู้วิจัยนำข้อมูลจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ตัวแทนภาครัฐ ตัวแทนภาคเอกชน ตัวแทนประชาชน และตัวแทนนักท่องเที่ยว มาวิเคราะห์ SWOT และ TOWS

ผลการวิจัย

จากการสำรวจ ตรวจสอบ การสัมภาษณ์เชิงลึก และการประชุมกลุ่มย่อยด้วยแบบรายการศึกษาชุมชน แบบตรวจสอบทรัพยากรทางการท่องเที่ยวจากผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ที่เป็นผู้แทนชุมชน ได้ร่วมวิเคราะห์ทรัพยากรท่องเที่ยว วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค การวิเคราะห์ศักยภาพของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครราชสีมา ดังนี้

ผลการศึกษาทรัพยากรการท่องเที่ยวในจังหวัดนครราชสีมา

1.1 ทรัพยากรท่องเที่ยวที่โดดเด่นด้านธรรมชาติ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ วนังน้ำเขียว เขาแผงม้า เขื่อนลำตะคอง ฟาร์มโชคชัย ไร่องาม ทอมป์สัน สวนสัตว์นครราชสีมา ทุ่งทานตะวัน ไร่องาม ไร่ดอกไม้ ไร่องุ่น ผาเก็บตะวัน

1.2 ทรัพยากรท่องเที่ยวที่โดดเด่นด้านวัฒนธรรม ได้แก่ วัดบ้านไร่ วัดศาลาลอย อุทยานประวัติศาสตร์พิมาย แหล่งโบราณคดีบ้านปราสาท อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี หมู่บ้านด่านเกวียน วัฒนธรรมอาหารของชาติพันธุ์ อาหารไทโคราช อาหารอีสาน เพลงโคราช

1.3 ทรัพยากรท่องเที่ยวที่โดดเด่นด้านมหรสพ เทศกาล และงานประเพณี ได้แก่ งานฉลองวันแห่งชัยชนะของท้าวสุรนารี เทศกาลเที่ยวพิมาย ประเพณีแข่งเรือยาวพิมาย งานผ้าไหมปักธงชัย ผัดหมี่โคราช เทศกาลอาหารปิ้งย่างโคราช ประเพณีกินเขาคั่ว

1.4 ทรัพยากรท่องเที่ยวด้านกิจกรรม ได้แก่ เดินป่าดูนก ส่องสัตว์ ดูดาวที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ท่องเที่ยวเชิงเกษตร ฟาร์มโชคชัย ไร่จิม ทอมป์สัน ศึกษายุคก่อนประวัติศาสตร์บ้านปราสาท ศิลปะขอมที่พิมาย ปั่นดินเผาด่านเกวียน ปลุกป่าที่เขาแผงม้า เรียนรู้เกษตรอินทรีย์ที่โคราช ร่วมประเพณีแห่เทียนพรรษาวันวิสาขบูชา เทศกาลตรุษจีน ร่วมงานฉลองชัยชนะท้าวสุรนารี นั่งสมาธิ ฝึกสติ ปฏิบัติธรรมที่โคราช

1.5 ทรัพยากรท่องเที่ยวด้านบริการที่สำคัญ ได้แก่ มีระบบสาธารณูปโภค ถนน ไฟฟ้า ประปา อินเทอร์เน็ต และป้ายบอกทางที่สะดวก เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ สัญญาณ wi-fi การคมนาคมที่สะดวก ที่พัก ร้านอาหารที่ให้บริการอย่างเพียงพอ มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว เว็บไซต์ สถานที่จำหน่ายสินค้าที่ระลึก ร้านสะดวกซื้อ ตลาด ศูนย์การค้าให้เลือกใช้บริการอย่างทั่วถึง

ผลการวิเคราะห์ SWOT และ TOWS ของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครราชสีมา

จุดแข็ง (Strength: S)	จุดอ่อน (Weakness: W)	
1. ตั้งอยู่กลางอาเซียน เข้าถึงสะดวก เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวโดยรอบ 2. มีอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่เป็นมรดกโลก มีโอโซนอันดับ 8 ของโลกที่วังน้ำเขียว 3. มีแหล่งโบราณคดี ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ศิลปกรรมที่พิมาย มีลักษณะพหุวัฒนธรรม 4. มีระบบโครงสร้างพื้นฐานและระบบสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว 5. ประชาชนคนโคราช มีความตั้งใจจะร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัด	1. ขาดแผนพัฒนาและคณะกรรมการบริหารจัดการการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน 2. ขาดแผนการตลาดแบบดิจิทัลของการท่องเที่ยว 3. ขาดแผนการอนุรักษ์คู่มือรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 4. ชุมชนขาดความรู้ ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน 5. การลงทุนในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นทุนจากภายนอกประเทศและพัฒนาในระบบเศรษฐกิจทุนนิยม	
โอกาส (Opportunity: O)	กลยุทธ์เชิงรุก จุดแข็ง+โอกาส (SO)	กลยุทธ์เชิงพลิกฟื้น จุดอ่อน+โอกาส (WO)
1. กระแสโลกด้านการท่องเที่ยวธรรมชาติ 2. กระแสโลกด้านการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ ด้านสุขภาพ วัฒนธรรม มหกรรม การพัฒนาจิตใจ 3. มีกลุ่มตลาดเป้าหมายหลักของโลก คือ ตลาดจีน อินเดีย มุสลิม 4. มีระบบโลจิสติกส์ในการท่องเที่ยว 5. การตลาดดิจิทัลบนอินเทอร์เน็ต	1. แปรนด์ท่องเที่ยวธรรมชาติเชิงอนุรักษ์เที่ยว 2. แปรนด์ท่องเที่ยวเศรษฐกิจสร้างสรรค์เยือนเมืองโคราช 3. แปรนด์ท่องเที่ยวสัมผัสสังคมเมืองโคราชบนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียงและสร้างท้องถิ่นฐานใหม่แบบประชาธิปไตย	1. สร้างแผนยุทธศาสตร์แบบบูรณาการ 2. ตั้งคณะกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยว 3. สร้างแผนการตลาดดิจิทัล 4. สร้างแผนอนุรักษ์วัฒนธรรมและธรรมชาติในท้องถิ่น

	4. แบรินด์ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	5. สื่อสารสินค้าและบริการเป็น
	5. แบรินด์พัฒนาจิตใจคนโคราช	แบรินด์
อุปสรรค (Threats: T)	กลยุทธ์รักษาเสถียรภาพชุมชน จุดแข็ง+อุปสรรค (ST)	กลยุทธ์การเตรียมความพร้อม จุดอ่อน อุปสรรค (WT)
1. มีจุดหมายปลายทางคู่แข่งทางการท่องเที่ยวโดยรอบ	1. เชื่อมโยงเศรษฐกิจด้วยดิจิทัลเน็ตเวิร์กกิ้ง (Digital Networking)	1. อบรมการเตรียมความพร้อมรับภัยพิบัติทุรูปแบบ
2. โลกและภูมิภาคมีวิกฤตเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง	2. พัฒนาการท่องเที่ยวไร้พรมแดน	2. สร้างเครือข่ายด้านความปลอดภัย
3. โลกมีปัญหาด้านความแปรปรวนภูมิอากาศทำให้เกิดภัยธรรมชาติ เช่น อุทกภัย มลพิษต่างๆ คลื่นยักษ์	3. สร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยรอบ	3. ชะลอการพัฒนาการท่องเที่ยวไม่ให้เป็นรายได้หลักของชาติ
4. โลกมีปัญหาโรคระบาดร้ายแรง เช่น โควิด 19	4. เปลี่ยนยุทธศาสตร์มาพัฒนาการท่องเที่ยวระดับชุมชน (Community) แทนพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก	4. อบรมการเตรียมความพร้อมด้านร่างกายและจิตใจต่อการดูแลรักษาทรัพยากรท่องเที่ยว
5. โลกมีปัญหาด้านการก่อการร้ายสากล ปัญหาอาชญากรรม	5. พัฒนาการท่องเที่ยวแบบพอเพียงระดับชุมชน	5. ตระหนักในสุขอนามัยและเตรียมพร้อมในการรับมือปัญหาโรคระบาดร้ายแรง เช่น โควิด 19
	6. ระดมทุนและความร่วมมือจากภายในชุมชนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว	

ผลการวิเคราะห์ศักยภาพของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครราชสีมา

จากการประชุมกลุ่มย่อย และการสัมภาษณ์เชิงลึกด้านศักยภาพของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครราชสีมา พบว่าความคิดเห็นของผู้แทนภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาชน และนักท่องเที่ยวมีความสอดคล้องกัน ผู้วิจัยขอสรุปประเด็นสำคัญในด้านต่าง ๆ ดังนี้

ศักยภาพด้านทรัพยากรท่องเที่ยวของพื้นที่ มีความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ทั้งพันธุ์พืช และพันธุ์สัตว์ มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีชื่อเสียงอย่างอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่มรดกโลกและวังน้ำเขียว แหล่งโอโซนอันดับ 8 ของโลก เป็นต้น มีทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อย่างอุทยานประวัติศาสตร์พิมาย และเรื่องราวประวัติศาสตร์ที่น่าเรียนรู้ มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีความน่าสนใจ มีศักยภาพการเข้าถึงพื้นที่ มีถนน ป้ายบอกทาง และบริการรถประจำทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวอย่างสะดวก มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่อเนื่องเพื่อการท่องเที่ยวในอนาคต

ศักยภาพด้านการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน มีแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในระดับนานาชาติ มีการแบ่งเขตพื้นที่ที่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับสิ่งอำนวยความสะดวก มีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของพื้นที่เพื่อป้องกันกับผลกระทบต่อทรัพยากร มีระบบการจัดการด้านการให้บริการที่มีคุณภาพแก่นักท่องเที่ยวการจัดการขยะ คุณภาพน้ำใช้ และน้ำทิ้งที่มีประสิทธิภาพ มีการเตรียมการจัดการด้านความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินการเตรียมความพร้อมรับภัยพิบัติ

ศักยภาพด้านการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ชุมชนและผู้เกี่ยวข้องได้ประโยชน์ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม ประชาชนในท้องถิ่นได้รับประโยชน์ด้านเศรษฐกิจมีการ

กระจายรายได้ ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างเข้มแข็ง มีโอกาสในการรองรับการสนับสนุนการพัฒนาท่องเที่ยวจากภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรต่าง ๆ มีการสร้างเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ศักยภาพด้านกิจกรรม การเรียนรู้ การพัฒนาจิตใจ และการปลูกจิตสำนึก มีกิจกรรมหลากหลายที่เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ และเอื้อต่อการปลูกจิตสำนึก มีวิธีการสื่อความหมาย ที่หลากหลาย และเหมาะสมกับความสนใจของนักท่องเที่ยว กิจกรรมสามารถให้ประสบการณ์ที่น่าพึงพอใจ และคุ้มค่าในการเรียนรู้แก่นักท่องเที่ยว และมีกิจกรรมเสริมสร้างความตระหนักรู้ด้านผลกระทบต่อทรัพยากรแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน

อภิปรายผล

วัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 1 เพื่อสำรวจและตรวจสอบทรัพยากรท่องเที่ยวในจังหวัดนครราชสีมา ทรัพยากรท่องเที่ยวที่โดดเด่นด้านธรรมชาติ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ วน้ำเขียว เขาแผงม้า เขื่อนลำตะคอง ฟาร์มโชคชัย ไร่จิม ทอมป์สัน สวนสัตว์นครราชสีมา ทุ่งทานตะวัน ไร่องุ่น ฝายเก็บตะวัน ทรัพยากรท่องเที่ยวที่โดดเด่นด้านวัฒนธรรม ได้แก่ วัดบ้านไร่ วัดศาลาลอย อุทยานประวัติศาสตร์พิมาย แหล่งโบราณคดีบ้านปราสาท อนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี หมู่บ้านด่านเกวียน วัฒนธรรมอาหารไทโคราช อาหารอีสาน เพลงโคราช ทรัพยากรท่องเที่ยวที่โดดเด่นด้านมหรหรรเทศกาล และงานประเพณี ได้แก่ งานฉลองวันแห่งชัยชนะของท้าวสุรนารี เทศกาลเที่ยวพิมาย ประเพณีแข่งเรือยาวพิมาย งานผ้าไหมปักธงชัย ผักไหมโคราช เทศกาลอาหารปิ้งย่างโคราช ประเพณีกินเขาคั่ว ทรัพยากรท่องเที่ยวด้านกิจกรรม ได้แก่ เดินป่าดูนก ส่องสัตว์ ดูดาวที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ท่องเที่ยวเชิงเกษตร ฟาร์มโชคชัย ไร่จิม ทอมป์สัน ศึกษายุคก่อนประวัติศาสตร์บ้านปราสาท ศิลปะขอมที่พิมาย บันดินเผาด่านเกวียน ปลูกป่าที่เขาแผงม้า เรียนรู้เกษตรอินทรีย์ที่โคราช ร่วมงานฉลองชัยชนะท้าวสุรนารี ปฏิบัติธรรมที่โคราช ทรัพยากรท่องเที่ยวด้านบริการที่สำคัญ ได้แก่ มีระบบสาธารณูปโภค ถนน ไฟฟ้า ประปา อินเทอร์เน็ต และป้ายบอกทางที่สะดวก และเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ สัญญาณ wi-fi การคมนาคมที่สะดวก ที่พัก ร้านอาหารที่มีบริการอย่างเพียงพอ มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว เว็บไซต์ มีร้านค้า และสถานที่จำหน่ายสินค้าที่ระลึก ร้านสะดวกซื้อ ตลาด ศูนย์การค้าให้เลือกใช้บริการอย่างทั่วถึง จากการตรวจสอบทรัพยากรท่องเที่ยวทำให้ทราบถึงความโดดเด่นและอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา ทั้ง 5 ด้านนั้น ซึ่งสอดคล้องกับ Junead, Jamnongchob and Thongkon (2016) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยจักรยานของชุมชนบางพลับ อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่าชุมชนมีความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ และสอดคล้องกับ Rachataphuwin (2017) ได้ศึกษาเรื่อง แผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนในจังหวัดนครราชสีมา พบว่า ที่ตั้งของจังหวัดนครราชสีมา มีความเหมาะสมต่อการท่องเที่ยว มีความหลากหลายของทรัพยากรท่องเที่ยวทั้งทาง

ธรรมชาติ ทรัพยากรท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม มหกรรม เทศกาลและงานประเพณี ทรัพยากรท่องเที่ยวด้านกิจกรรมและทรัพยากรท่องเที่ยวด้านบริการ

วัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 2 เพื่อวิเคราะห์ SWOT และ TOWS ของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พบว่าจังหวัดนครราชสีมา มีจุดแข็ง คือ ตั้งอยู่กลางอาเซียน เข้าถึงสะดวก เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวโดยรอบ มีอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่เป็นมรดกโลก มีโอโซนอันดับ 8 ของโลกที่วังน้ำเขียว มีแหล่งโบราณคดี ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ศิลปกรรมที่พิมาย มีลักษณะพหุวัฒนธรรม มีระบบโครงสร้างพื้นฐานและระบบสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว ประชาชนชาวโคราช มีความตั้งใจจะร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัด จุดอ่อน คือ ขาดแผนพัฒนาและคณะกรรมการบริหารจัดการการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืนของจังหวัดนครราชสีมา ขาดแผนการตลาดแบบดิจิทัลของการท่องเที่ยวเพื่อขายบนอินเทอร์เน็ต ขาดแผนการอนุรักษ์รักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนขาดความรู้ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน การลงทุนในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นทุนจากภายนอกประเทศ และพัฒนาในระบบเศรษฐกิจทุนนิยม โอกาส คือกระแสโลกด้านการท่องเที่ยวธรรมชาติ การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเชิงอนุรักษ์ กระแสโลกด้านการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ ด้านสุขภาพ วัฒนธรรม มหกรรม การพัฒนาจิตใจ มีกลุ่มตลาดเป้าหมายหลักของโลก คือ ตลาดจีน อินเดีย มุสลิม มีระบบโลจิสติกส์ เชื่อมโยง ล้อ ราง เรือ อากาศทั่วโลกในการท่องเที่ยว มีระบบการตลาดดิจิทัลบนอินเทอร์เน็ต เพื่อการท่องเที่ยวออนไลน์บนอินเทอร์เน็ต อุปสรรค คือ มีจุดหมายปลายทางคู่แข่งทางการท่องเที่ยวโดยรอบ โลกและภูมิภาคมีวิกฤตเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง โลกมีปัญหาด้านความแปรปรวน ภูมิอากาศทำให้เกิดภัยธรรมชาติ เช่น อุทกภัย มลพิษต่างๆ คลื่นยักษ์ โลกมีปัญหาระบาดร้ายแรง เช่น โควิด 19 โลกมีปัญหาด้านการก่อการร้ายสากล ปัญหายาเสพติด ซึ่งสอดคล้องกับ Qiufen Zhang (2012) ที่ได้ศึกษาเรื่องทฤษฎีการส่งเสริมประสิทธิภาพของแหล่งท่องเที่ยวโดยการวิเคราะห์ SWOT พบว่ามีความตระหนักถึงวัฒนธรรมประเพณีของคนในท้องถิ่นเพื่อช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยว การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน และสภาพแวดล้อมภายนอกทำให้เกิดประสิทธิภาพของทรัพยากรยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 3 เพื่อหาคำศักยภาพของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน พบว่า ศักยภาพด้านทรัพยากรท่องเที่ยวของพื้นที่ มีความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ทั้งพันธุ์พืช และพันธุ์สัตว์ มีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีชื่อเสียงอย่างอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่มรดกโลกและวังน้ำเขียว แหล่งโอโซนอันดับ 8 ของโลก เป็นต้น มีทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อย่างอุทยานประวัติศาสตร์พิมาย และเรื่องราวประวัติศาสตร์ที่น่าเรียนรู้ มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีความน่าสนใจ มีศักยภาพการเข้าถึงพื้นที่ มีถนน ป้ายบอกทาง และบริการรถประจำทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวอย่างสะดวก มีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่อเนื่องเพื่อการท่องเที่ยวในอนาคต ศักยภาพด้านการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน มีแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในระดับนานาชาติ มีการแบ่งเขตพื้นที่ที่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับ

สิ่งอำนวยความสะดวก มีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของพื้นที่เพื่อป้องกันกับผลกระทบต่อทรัพยากร มีระบบการจัดการด้านการให้บริการที่มีคุณภาพแก่นักท่องเที่ยวการจัดการขยะคุณภาพน้ำใช้และน้ำทิ้งที่มีประสิทธิภาพ มีการเตรียมการจัดการด้านความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน การเตรียมความพร้อมรับภัยพิบัติ ศักยภาพด้านการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ชุมชนและผู้เกี่ยวข้อง ได้ประโยชน์ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม ประชาชนในท้องถิ่นได้รับประโยชน์ด้านเศรษฐกิจมีการกระจายรายได้ ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างเข้มแข็ง มีโอกาสในการรองรับการสนับสนุนการพัฒนาท่องเที่ยวจากภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรต่างๆ มีการสร้างเครือข่ายด้านการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ศักยภาพด้านกิจกรรม การเรียนรู้ การพัฒนาจิตใจ และการปลูกจิตสำนึก มีกิจกรรมหลากหลายที่เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ และเอื้อต่อการปลูกจิตสำนึก มีวิธีการสื่อความหมาย ที่หลากหลาย และเหมาะสมกับความสนใจของนักท่องเที่ยว กิจกรรมสามารถให้ประสบการณ์ที่น่าพึงพอใจ และคุ้มค่าในการเรียนรู้แก่นักท่องเที่ยว และมีกิจกรรมเสริมสร้างความตระหนักรู้ด้านผลกระทบต่อทรัพยากรแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ซึ่งสอดคล้องกับ Rittikooop (2018) จากการศึกษาเรื่องการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานกลยุทธ์การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพของครูในศตวรรษที่ 21 ว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานมีหลากหลายกลยุทธ์ และยังสอดคล้องกับ Kantaau (2017) งานวิจัยเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นฐาน: กรณีศึกษาบ้านร่องพอง ตำบลร่องพอง อำเภอมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ที่พบว่าศักยภาพของบ้านร่องพองมี 5 ด้านเพื่อความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว และ Dhamabutra (2017) ได้พบความสำคัญเกี่ยวกับการสร้างแบรนด์สินค้าและบริการของการท่องเที่ยวทั้งระดับประเทศ กลุ่มจังหวัด ระดับอำเภอ ตำบลและหมู่บ้าน เพื่อส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และกระจายรายได้ สู่ประชาชนทุกภาคส่วนอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ หรือ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ระดับชาติ หน่วยงานภาครัฐควรกำหนดนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบบูรณาการอย่างยั่งยืน หรือจัดตั้งคณะกรรมการในการดำเนินงานในแต่ละจังหวัดอย่างบูรณาการ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน สอดแทรกการจ้างงาน สร้างอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งระบบให้มีการจัดหลักสูตรอบรมระยะสั้นเพื่อต่อยอดการพัฒนาการท่องเที่ยวไปสู่ความยั่งยืน

ระดับท้องถิ่น ควรมีการกำหนดแผนปฏิบัติการท่องเที่ยวที่เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพชุมชนอย่างชัดเจน เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการพัฒนาจิตใจ

2. ข้อเสนอแนะเพื่อวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการกำหนดหลักการนำทางของการพัฒนาการท่องเที่ยว วิสัยทัศน์ภายในกรอบการพัฒนาระดับชาติ กำหนดยุทธศาสตร์ แผนงานหลักด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการพัฒนาจิตใจ กำหนด

กลยุทธ์ กลุ่มโครงการต่าง ๆ เป้าหมาย เพื่อนำไปปรับใช้ในพื้นที่จริง และนำผลที่ได้รับกลับมาประเมินเพื่อปรับแผนให้เหมาะสมกับการท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

- Aladag O.F., Koseoglu M.A., King B. & Mehraliyev F. (2020). Strategy implementation research in hospitality and tourism: Current status and future potential. International. *Journal of Hospitality Management*, 88, 102556.
- Chantavanich S. (2011). Data Analysis in Quatitative Research. Bangkok : Chulalongkorn University. (in Thai)
- Dhamabutra P. (2017). *Tourism Element Handout*. Bangkok : University of Phayao. (in Thai)
- Junead.J, Jamnongchob.A and Manirochana N. (2018). Experiential tourism development at Watthana Nakhon District, Sa Kaeo Province. *Journal of Liberal Arts*, Prince of Songkla University. 10(2), 156-187. (in Thai)
- Kantaau Chu. (2017). *Commuity Based Tourism : A Case Study of Baan Rong Fong, Rong Fong sub-district, Mueang Phrae district, Phrae province*. Thesis, Chulalongkorn University. (in Thai)
- Lincharearn A.(2011). Data Analysis and presentation in qualitative research. *Journal of Educational Measurement*. Mahasarakham University. 17(1), 17-29. (in Thai)
- Mathieson, A. and Wall, G. (1982). *Tourism: Economic, Physical and Social Impacts*. Harlow: Longman.
- Ministry of Tourism & Sports and Designated Areas for Sustainable Tourism. (2016). *Strategic plan on community-based tourism 2016-2020*. Bangkok: Ministry of Tourism and Sports and Designated Areas for Sustainable Tourism Administration (Public Organization). (in Thai)
- Namsirikul, K. (2000). *Strategy & Business*. Bangkok: Chulalongkorn University Printing House. (in Thai)
- Noosut, K. (2019). Development of Community-based Tourism Based on the Grassroots Economy Concept. *Local Administration Journal*, 12(3), 481-496. (in Thai)
- Pengnorapat, U. (2018). The Strategies for the Development of the Cultural Tourism Potentiality in Sisaket Province. *Journal of Thai Hospitality and Tourism*, 12(2), 28-43. (in Thai)
- Pongwiritthon, R. and Syers, K. (2016). Guidelines for Sustainable Chiang Mai Tourism Development According to the Attitude of Tourists. *Journal of Humanities and Social Sciences Thonburi University*, 10(22), 61-66. (in Thai)

Qiufen Zhang. (2012). *Research on Tourist Attractions Performance Promoting Method Based on The SWOT Analysis Method*, SciVerse Science Direct, IERI Procedia 1(2012) 254-260. doi: 10.1016/j.ieri.2012.06.040.

Rachataphuwin Bhu. (2017). *Strategic Plan for Integrated Sustainable Tourism Development in Nakhonratchasima Province*. Thesis of Ph.D.(Tourism Management), University of Phayao. (in Thai)

Rittikoo W. (2018). Community-Based Learning : Effective Pedagogy Strategies for Teachers In The 21St Century. *Graduate School Journal*, Chiang Rai Rajabhat University. 11(3), 179-191. (in Thai)

Sarobon, S. and Wongtabtim, U. (2003). *Community-Based Tourism Conceptualized and Experienced from North Thailand*. Chiang Mai. Vanida Press.

UNWTO. (2015). Retrieved September 11, 2017, [http:// www2.unwto.org](http://www2.unwto.org).

Praitha Promsen, Ph.D., Candidate, Tourism and Hotel Management, College of Management, University of Phayao

Payom Dhamabutra
Associate Professor, Ph.D., of Tourism and Hotel Management, University of Phayao.

Seri Wongmonta
Associate Professor, Ph.D., of Tourism and Hotel Management, University of Phayao.

Kannapa Pongponrat Chieochan
Assistant Professor, Ph.D., Director of Service Innovation Program (International Program)